

Møte for lukkede dører
lørdag den 23. juni 1951 kl. 10.

President: Natvig Pedersen.

Dagsorden:

1. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om kjøp av Birger Jacobsens eiendom på Jan Mayen (innst. S. C.).
2. Innstilling fra finans- og tollkomiteen om tollavgifter fra 1. juli 1951 (budsjett-innst. S. nr. 264).
3. Tilråding frå finans- og tollnemnda om omsetningsavgift til statskassa på visse varer frå 1. juli 1951 (budsjett-innst. S. nr. 272).
4. Referat.

Presidenten: Presidenten foreslår at møtet holdes for lukkede dører - og anser det som bifalt.

Presidenten foreslår videre at Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet. - Det ansees som bifalt.

Hambro: Jeg vil henstille til presidentens overveielse når det gjelder disse møter, at der i hvert enkelt tilfelle blir truffet avgjørelse om hvorvidt pressens representanter skal få være tilstede, på de betingelser som har vært vanlige. I lange tider nu har man holdt denne losje helt stengt, og jeg tror ikke at det har vært ubetinget heldig.

Presidenten: Det spørsmål har vært drøftet ved tidligere høve, og av visse grunner har presidentskapet som regel kommet til at man har vært nødt til ikke å gi adgang for pressen. Men hr. Hambros anmodning skal bli etterkommet.

Presidenten foreslår videre at sekretær Otto Chr. Hagemann fra Industri-, håndverk- og skipsfartsdepartementet gis adgang til å være til stede under behandlingen av sak nr. 1 på kartet, og videre at tolldirektør Dannevig og byråsjef Bjarne Olsen fra Finansdepartementet gis adgang til møtet under behandlingen av sak nr. 2. - Det ansees som bifalt.

Statsråd Brofoss overbrakte to kgl. proposisjoner (se under Referat).

Hambro: Jeg vil gjerne ha en redegjørelse for de årsaker som betinger at den proposisjon om lån til anlegget på Sunndalsøra skal behandles hemmelig. Det er jo ganske umulig for Stortingets medlemmer å drøfte den sak på en forsvarlig måte hvis alle de ting som er av viktighet for sakens belysning, skal behandles som hemmelige.

Statsråd Brofoss: Jeg kan opplyse at den hemmelige proposisjon inneholder selve utkastet til avtale om leveranse av aluminium mot forskuddsbetaling. Det er altså en rent forretningsmessig avtale, og denne proposisjon inneholder ingen ting av andre opplysninger enn de som akkurat fremgår av avtalen selv. Alle opplysninger av økonomisk og annen art som er av betydning for vurderingen, foreligger i den offentlige proposisjon. Jeg skal bare peke på et moment som gjør at denne proposisjon ikke bør behandles offentlig:

I det opprinnelige utkast som ble forelagt oss, var rentefoten for forskuddsbetalingen satt til 4 pst., i samsvar med de regler som den Økonomiske Samarbeidsorganisasjon i Amerika vanligvis bruker. Det er den rentesats som bl.a. er blitt brukt ved avtalen om anlegg av en oksydfabrikk på Jamaica. Etter lange og inngående drøftelser her var det mulig å få ECA til å gå med på at rentefoten skulle settes til 2,5 pst. Det er klart at ECA må ha rett på å si, som de har sagt, at hvis dette blir gjort kjent, får de med en gang spetakkel med de andre låntagere. Jeg vet ikke om dette er et moment som er tilstrekkelig for Stortinget, men en vil forstå at Regjeringen ikke godt kunne legge saken fram i annen form enn denne, når det var ønsket. Det er kanskje også andre momenter som kunne anføres, men jeg innskrenker meg til å nevne dette ene med rentefoten.

Presidenten: Presidenten går ut fra at det spørsmål som hr. Hambro har nevnt, kan bli gjenstand for nærmere drøftinger mellom presidentskapet og Regjeringen, når presidentskapet har fått høve til å sette seg inn i den proposisjon det her gjelder.

Hambro: Jeg er vel fornøyd med presidentens uttalelse i så henseende. Det det her gjelder, er jo ikke en privat overenskomst, det er en avtale mellom to stater, mellom to regjeringer. Og det er ikke i samsvar med vanlig norsk politikk og utenrikspolitikk, at en sådan avtale mellom to regjeringer skal behandles som hemmelig. Men jeg går ut fra at både komiteen og presidentskapet vil få adgang til å ta standpunkt til det.

Torp: I motsetning til hr. Hambro synes jeg det er ganske naturlig og rimelig at denne proposisjon legges fram hemmelig. Spørsmålet om anlegget og virksomheten i sin helhet blir det, som statsråden opplyste, full adgang til å behandle offentlig. Jeg mener at det ville være i strid både med god skikk og parlamentarisk praksis å gjøre noe annet enn det som er gjort her i dag.

Sak nr. 1.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om kjøp av Birger Jacobsens eiendom på Jan Mayen (innst. S. C.).

Saken i sin alminnelighet ble satt under debatt.

Klippenvåg (komiteens ordfører): Jeg skal ganske kort få si noen ord om den sak vi her behandler. Industridepartementet foreslår i proposisjon nr. 91 at staten går til kjøp av en eiendom på øya Jan Mayen i Nordishavet. Den eiendom det er tale om, disponeres nå av Birger Jacobsens dødsbo. Birger Jacobsen okkuperte i 1921 et ganske stort område på øya Jan Mayen, og man kan vel etter det som går fram av dokumentene, si at det var den mest verdifulle del av øya. Staten bestred den gang Birger Jacobsens eiendomsrett til det området han hadde okkupert, men Høyesterett fastslo den 3. mai 1933 at Birger Jacobsen hadde eiendomsretten til den del av øya som han hadde utpekt. Imidlertid døde Birger Jacobsen i 1942, og Norsk Polarinstitutt som har arbeidet med denne sak, er under hånden blitt gjort kjent med at en av dem som var interessert i Jacobsens dødsbo, hadde under overveielse å selge eiendommen til utlandet. Brevet fra Norsk Polarinstitutt til Industridepartementet, hvor det er redegjort for dette, ble forelagt for Utenriksdepartementet, som bl.a. uttaler:

«Birger Jacobsens eiendom må under ingen omstendighet komme på utenlandske hender, og Utenriksdepartementet er av den mening at det bør gripes inn før spørsmålet om å gi eller nekte konsesjon blir aktuelt.»

Utenriksdepartementet ber ennvidere opplyst om forskjellige forhold, eiendommens verdi, hva den kan tenkes å bli brukt til, og navnet på de personer som er Birger Jacobsens arvinger. Det er et ganske langt dokument. Det går iallfall fram av det at det er vanskelig å si noe om eiendommens verdi, det kommer i det store og hele an på hva den skal brukes til. Når det gjelder havner og flyplasser, er det noe som er meget vanskelig å få bygget der oppe, men det vil kunne la seg gjøre hvis man får disponere den del av øya som tilhører Birger Jacobsens dødsbo. Imidlertid vil det bli en meget kostbar affære, men det kan som sagt gjøres.

Ennvidere er det i disse dokumentene opplyst at den norske meteorologiske stasjon som er bygget her, ligger på Birger Jacobsens eiendom, og den amerikanske peilestasjon som ble bygget under krigen, ligger også innenfor eiendommen. Industridepartementet konkluderer med at det vil være ønskelig at denne eiendommen forblir på norske hender.

Når det gjelder utnyttelsen av drivtømmer, pelsdyrfangst og slike ting, betyr denne eiendommen også overordentlig meget, for nettopp dens beliggenhet på øya gjør at den er mer verdifull enn det omliggende område.

Når det gjelder hvilke av arvingene som kan tenkes å være interessert i hele dette forhold, sier departementet at det på det nåværende tidspunkt er meget vanskelig å kunne si

hvem de er og hvem de representerer. Det er imidlertid en ting som departementet får arbeide videre med.

Komiteen har sett det slik at det avgjørende for Norge er at man sikrer seg eiendomsretten til dette området, som Birger Jacobsen i sin tid okkuperte. Komiteen legger da hovedsakelig vekt på de politiske hensyn i denne forbindelse. Selv om eiendommen rent verdimessig sett med hensyn til fangst osv. kanskje ikke betyr så meget, og selv om man ikke klarer å forrente det beløp som det her er tale om, mener komiteen allikevel at det er nødvendig at denne eiendom blir sikret for Norge.

Når det gjelder prisen for eiendommen, sier Polarinstituttet at 100 000 kroner under normale forhold burde være en bra betaling, men det kommer selvfølgelig meget an på hva eiendommen kan brukes til, og det må da på en måte også være bestemmende for hva man skal kunne gi for den.

Komiteen anbefaler som sagt at det av kapitlet «Tilfeldige utgifter» brukes inntil 100 000 kroner til kjøp av denne Birger Jacobsens eiendom på Jan Mayen, mot skjøte fritt for heftelser.

Knut Strand: Nemnda har uttala: «Komiteen legger for sitt vedkommende avgjørende vekt på de politiske hensyn» - når det gjelder dette vedtaket. Og disse omsyn kan vera viktige nok. Men eg synest det er naudsynleg når denne saka er framme, å gjera merksam på at Jan Mayen kan få det største verd som basis for fiske. Serleg aktuelt har dette vorti no på grunn av at det ved hjelp av oppsynsskipet «G.O. Sars» i fjor var registrert store sildestimar ved Jan Mayen, sild av framifrå kvalitet, dette på same tid som sildefisket ved Island delvis har slegi feil. Det har ført til at det no i større mon enn tidlegare vert prøva med sildefiske i området kring Jan Mayen. Dette er det aktuelle no, men spørsmålet er ikkje heilt nytt elles, for alt i 1920-åra var det fleire gonger registrert sild i dette området, og for å gje stønad til prøvefiske der var det alt i 1929 teki opp gransking av hamneplanar for Jan Mayen. I 1936 vart dette spørsmålet på nytt reist frå Ålesund, og ved dei granskingar som tidlegare var gjort, vart det vist til kor mykje det ville ha å seia for havfisket og for ishavsflåten. Det kan vidare sjølvsagt òg ha noko å seia for kvalfangsta i Nord-Atlanteren og for trålfisket. Men mest ville det sjølvsagt ha å seia om ein kunne nå fram til å få ei hamn på Jan Mayen til hjelp for dei som driv fiske på desse utsette stadene. Men ein kan vel seia at staten her har synt seg noko likeglad når det gjeld dette spørsmålet.

Det er nokså underleg på bakgrunn av det som her er nemnt, at Norsk Polarinstitutt så seint som i 1946 kunne skriva slik:

«Med den avtagende selfangst må man sikkert kunne gå ut fra at et slikt havneanlegg ville bli altfor dyrt bare til dette formål. Noe fiske er det ikke rundt Jan

Mayen, så det av den grunn skulle være behov for denne havn.»

Det var så seint som i 1946, og fyrst i november 1950 har Norsk Polarinstitutt vorti merksam på - etter det ein kan sjå av dokumenta som er nemnt i proposisjonen - at no har dette aktuell interesse.

Når det gjeld selfangsta, vil eg peika på at om dei som driv denne næringa, skulle hatt eit så pessimistisk syn som Norsk Polarinstitutt har, ville vi sikkert ikkje i år ha hatt den store fangst av sel og hatt dei store inntektene til landet, som ein har hatt, kanskje dei største vi nokon gong har hatt. Men det som serleg no gjer det aktuelt, det er at sildefisket på Island har slegi feil. Dessutan har fiskarane våre på Island møtt større vanskar frå dei islandske styremaktene, det står vel noko i samband med sjøgrensespørsmålet som no er oppe, men eg skal ikkje koma inn på det. Eg vil berre peika på at vanskaner for dei norske fiskarane på Island er større enn dei nokon gong før har vori; det same gjeld for Færøyane og likeins for Shetland. Alt dette må gjera det klårt at dette spørsmålet om Jan Mayen er svært viktig, om det kan være råd å byggja ut ein basis for fisket. Derfor må dette spørsmålet bli røkt etter og bli lagt fram seinare. Eg vil òg gjera merksam på at dei sjøkarta som ligg føre, er ikkje fullnøyande, og opploddingar og granskingar av sjølve området kring Jan Mayen må i alle høve fullførast, og eg meiner òg at det bør granskast om hamnespørsmålet kan løysast.

Hambro: Det var bare et enkelt spørsmål som jeg gjerne ville ha besvart. Vi har visse sørgelige erfaringer om forholdet til Birger Jacobsen og hans bo. Det er gjort oppmerksom på at Høyesterett i 1933 dessverre underkjente de avgjørelser som var truffet av statsmaktene tidligere, og jeg vil gjerne vite om vi nå har sikkerhet for, hvis vi utreder disse penger, at vi ikke på nytt får prosesser med fordringshaverne eller de formentlige fordringshavere i boet etter Birger Jacobsen. Jeg vil ikke komme inn på en karakteristikk av boet eller av Birger Jacobsens okkupasjon, men i noen grad skremmer sporene, etter det som har foreligget tidligere i denne sak.

Hva angår det ene av de spørsmål som ble nevnt av hr. Strand, spørsmålet om sjøgrensen eller fiskerigrensen utenfor Jan Mayen, da er forholdet det at når det gjelder den norske kyst, har Norge et historisk krav å stå på ved alle bestemmelser om fiskerigrensen. Når det gjelder Svalbard og de områder som var behandlet i Svalbard-traktaten, med de mange servitutter på den ubetingede norske suverenitet, der har statsmyndighetene valgt den løsning at de ikke har villet hevde noe mer enn de forskjellige kontraherende stater den gang selv hevdet, slik at utenfor Bjørnøya og Svalbard og øyene syd for Bjørnøya og Svalbard og øyene der, har man ikke gjort noe forsøk på å trekke opp en videre grense enn 3 mil,

og det samme har teorien vært når det gjelder en grense rundt Jan Mayen.

Ramndal: Den 2. april i år leverte eg inn ein interpellasjon til Riksstyret om kva har Riksstyret gjort eller tenkt å gjera for å gjera Jan Mayen høveleg til basis for norske fiskeri. Etter oppmoding frå departementet vart eg beden om at interpellasjonen måtte verta teken attende. Det ville eg ikkje, eg ville lata interpellasjonen liggja for di eg rekna med at det ein gong før eller seinare kunne verta spørsmål om å handsama denne saka offentleg. Men eg sa meg likevel viljug til å taka fram spørsmålet i eit møte for stengde dører. Det har ikkje departementet, ettersom eg forstår, gått med på. Eg ville berre nemna dette for di eg reknar med at denne saka om Jan Mayen, når det lid så langt, må verta handsama offentleg for det er ei nokså viktig sak som avgjort har offentleg interesse.

Når det gjeld dette spørsmålet som her ligg føre, vil eg berre nemna at eg stussa litt ved at det er sett opp i den forma som det er gjort her. Eg trur det hadde vori vel så heldig at dette hadde vori ordna med ekspropriasjon. Eg trur at ein ved det lettare kunne ha fått heile det juridiske i orden, og eg skulle tru at der er grunnlag i norsk lov i dag for å kunna fremja ekspropriasjon av dei eignedomane som ervingane til Jacobsen har på Jan Mayen. Det er vel ein viss otte for, som hr. Hambro nemnde her, at ervingane, om dei får desse pengane, på ein eller annen måte kan prøva å koma med krav til den norske staten på nytt.

Som representanten Knut Strand sa, har Jan Mayen stor interesse for fleire grupper av næringslivet her i landet, og det er av uvanleg stor vekt at dette vert ordna, og at det vert ordna så snart og så sikkert som det er råd å ordna det.

Statsråd Brofoss: Hovedpunktet i denne sak er vel om den norske stat ønsker å erverve denne eiendommen, og jeg går ut fra at alle i og for seg er enige i det. Måten ervervelsen skal skje på, er en annen sak. I proposisjonen har en sagt det slik at departementet skal få bemyndigelse til kjøp av Birger Jacobsens eiendom på Jan Mayen mot skjøte fritt for heftelser.

Hr. Hambro har sikkert rett i at en bør gjøre seg all mulig omhu her med de skritt en foretar seg for å sikre overtagelsen. Jeg går ut fra at om departementet får en slik fullmakt til ervervelse, må en drøfte dette spørsmål inngående med erfarne jurister, blant andre med regjeringsadvokaten. Jeg forstår at det har vært drøftet en fremgangsmåte som skulle sikre en fri hjemmel, nemlig at en av kreditorene forlanger tvangsauksjon, og at staten sørger for å kjøpe på en slik auksjon. Om det er en farbar vei eller ikke, tør jeg ikke ha noen mening om i dag. Det vil vel være best å overlate dette spørsmål til administrasjonen i samråd med de juridisk kyndige.

Spørsmålet om utnyttelsen av Jan Mayen ligger vel noe utenfor denne sak, men jeg går ut fra at det kan bli anledning til å komme tilbake til det i en annen forbindelse.

Moseid: Jeg har i komiteen stilt det samme spørsmål som hr. Hambro la frem her, om hvorvidt man har sikkerhet for at et kjøp i de former som her er tenkt på, vil by absolutt sikker garanti mot ethvert forsøk på å gjøre krav gjeldende senere. Jeg har ikke tilstrekkelig oversikt over saken til å kunne danne meg noen sikker mening selv, men jeg innrømmer at jeg har vært engstelig for at der kan oppstå komplikasjoner, og jeg vil derfor henstille til Regjeringen å sørge for at dette spørsmål blir bragt helt på det rene før man velger den form som skal brukes.

Finn Moe (komiteens formann): Jeg tok ordet bare for å gjøre oppmerksom på at det jo står i det vedtaket som Stortinget innbys til å fatte, at det skal være «mot skjøte fritt for heftelser», så det er ganske klart at departementet har det som oppgave å sørge for at overdragelsen blir endelig.

Hareide: Med den rolle som havområda kring Jan Mayen vil koma til å spela i norsk fiskerinæring framover, synest eg nok at det må vera utanfor kvar tvil at vi bør kjøpa denne eigedomen som det ligg føre framlegg om. Det brevet som er referert i proposisjonen frå Norsk Polarinstitut frå 14. september 1946, synest eg nok er noko merkeleg frå folk som skulle kjenna til tilhøva, når dei kan seia at det går tilbake med selfangsta, og mest ikkje med eit ord nemner fiskemengdene kring øya. I 1946 hadde vi hatt krigen, og det kunne vel med rette verta sagt at selfangsta gjekk tilbake under krigen, for då hadde vi ikkje farty der oppe, men frå 1946 og utetter har det vori aukande selfangst, med betre sesongar enn vi nokon gong har hatt, og dersom vi hadde hatt hamneanlegg på Jan Mayen og øya hadde vori bygd ut slik at vi kunne hatt basar der, ville vi sikkert kunna gjort endå meir ut av selfangsta, som øya ville vera ein naturleg basis for. Og det same er tilfellet med sild og fisk som hr. Knut Strand mellom andre har nemnt her i dag. At staten åtte denne eigedomen, ville sikkert ha mykje å seia for oss når vi tenkjer på framtida og på vår havgåande flåte som må søkja ut og som nettopp treng slike basar for verksemda si.

Ut frå den røynsle som eg har i desse farvatn og det som går føre seg her oppe, vil eg så sterkt eg kan telja til at vi går inn for å kjøpa denne eigedomen.

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i at det av bevilgningen for 1951-52 under kap. 1009, Tilfeldige utgifter i alminnelighet, brukes inntil kr. 100 000 til kjøp av Birger Jacobsens eiendom på Jan Mayen mot skjøte fritt for heftelser.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

S a k n r . 2 .

Innstilling fra finans- og tollkomiteen om tollavgifter fra 1. juli 1951 (budsjett-innst. S. nr. 264).

Presidenten: Presidenten vil gjøre merksam på at høytaleranlegget er slått av under hemmelige møter, slik at representantene helst bør bruke noe høyere stemme enn vanlig.